

NESET

Mreža eksperata za razvoj socijalne dimenzije obrazovanja

Jačanje socio-emocionalnog obrazovanja kao ključnog kurikularnog područja u Europskoj uniji:

Međunarodni pregled istraživanja.

Cefai, C.; Bartolo, P. A.; Cavioni, V.; Downes, P.; *Strengthening Social and Emotional Education as a core curricular area across the EU. A review of the international evidence*, NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. Doi: 10.2766/664439

Prijevod sažetka: Forum za slobodu odgoja (prijevod objavljen uz dopuštenje izdavača)

**FORUM ZA
SLOBODU
ODGOJA**

Prijevod Sažetka iz publikacije

https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2019/06/AR3_Full-Report_2018.pdf

(poveznica na cijelu publikaciju)

Mnoga djeca i mladi ljudi danas u Europi dolaze u školu noseći teško emocionalno i/ili društveno breme, koje obično negativno utječe na njihovo obrazovanje i psihološku dobrobit.

Među brojnim izazovima koji utječu na njihov proces obrazovanja nalaze se: siromaštvo i socijalna nejednakost, vršnjačko nasilje i nasilje u obitelji, nasilje putem interneta, ovisnost o medijima i tehnologiji, konzumerizam, školski pritisak i stres, usamljenost i društvena isključenost, migracije i selidbe, trgovina ljudima, mobilnost i promjena obiteljskih okolnosti te strukture lokalne zajednice.

Obrazovni stručnjaci i zakonodavci diljem svijeta sve više se slažu oko toga da je potreban jedinstven pristup kako bi se na sve ove izazove odgovorilo, a radi se o „socijalnom i emocionalnom obrazovanju“ (SEO).

U sklopu SEO-a djeca razvijaju kompetencije samosvijesti i samoregulacije, povećavaju socijalnu osviještenost i kvalitetu svojih odnosa. Kombinacijom ovih kompetencija povećava se njihova sposobnost razumijevanja sebe i drugih, izražavanja i regulacije emocija, razvijanja zdravih i brižnih odnosa, empatije i suradnje s drugima, rješavanja sukoba na konstruktivan način, donošenja odgovornih i etičnih odluka te prevladavanja problema u akademskom i socijalnom životu.

Škole tako mogu SEO ponuditi svojoj djeci, uključujući i djecu koja se suočavaju s dodatnim životnim izazovima i dolaze iz nepovoljnih uvjeta.

Sve je više dokaza za to da je SEO pozitivno povezan s pozitivnim stavovima učenika prema školi i učenju, s većim obrazovnim postignućem, povećanim prosocijalnim ponašanjem te smanjenjem antisocijalnog ponašanja, anksioznosti, depresivnosti i suicida. Pridonosi kvaliteti odnosa, socijalnoj koheziji i uključenosti u zajednicu, pozitivnim stavovima prema individualnoj i kulturalnoj različitosti, jednakosti i socijalnoj pravdi.

Stoga su ciljevi ovog izvještaja donošenje preporuke - na osnovu međunarodnih istraživanja, europske regulative i trenutnih praksi u zemljama članicama - za integriranje SEO-a kao ključne komponente kurikulumu u Europskoj uniji.

Ovim izvještajem se:

- Definišu ključne kompetencije unutar socijalnog i emocionalnog obrazovanja
 - Daje pregled postojeće literature kako bi se istražila učinkovitost SEO-a tijekom godina obrazovanja i identificirali ključni faktori za njegovu uspješnu integraciju u kurikulum
 - Razmatra kako primjena SEO-a na sve učenike može odgovarati djeci i mladima koji dolaze iz razolikih socio-ekonomskih, etničkih i kulturalnih okruženja
 - Istražuje kako su zemlje članice integrirale SEO u školske kurikulume i ističu se primjeri dobrih praksi iz više zemalja
 - Daju preporuke na razini EU, nacionalnoj razini i na razini škola kako bi se SEO uključio na održiv, izvediv i učinkovit način kao ključna odrednica redovnog školskog kurikulumu.
-

Ključne kompetencije

*Matrica socio-emocionalnih kompetencija:

	JA	JA I DRUGI
OSVJEŠTAVANJE	Ja sam... Osviješten/a SAMOSVIJEST	Stalo mi je... Brižan/brižna SOCIJALNA SVIJEST
UPRAVLJANJE	Mogu... Sposobna/sposoban SAMOKONTROLA I MOTIVACIJA	Ja ću... Odgovoran/odgovorna ODNOSI I UTJECAJ

Lista socio-emocionalnih kompetencija (popis s više detalja može se pronaći u engleskoj verziji NESET-ove publikacije: https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2019/06/AR3_Full-Report_2018.pdf)

- (1) Samosvijest:** Dijete/mlada osoba može prepoznati svoje osjećaje, opisati svoje želje i vrijednosti, procijeniti svoje snage i slabosti. Svjesna je i može razgovarati o svom procesu učenja i načinu razmišljanja. Ima realnu sliku o sebi, primjereno samopouzdanje, inicijativu i autonomnost. Pozitivno razmišlja o budućnosti, ima ciljeve, osjećaj smisla i svrhe.
- (2) Samokontrola i motivacija:** Dijete/mlada osoba može u značajnoj mjeri utjecati na svoje misli, emocije i ponašanje, upravljati stresom, kontrolirati impulse, biti pozitivna i ustrajati dok savladava probleme i prepreke. Može postavljati ciljeve - osobne i u školi - i pratiti kako ih uspijeva postići te savladati izazove. Kritički razmišlja, rješava probleme (primjereno dobi) i donosi dobre odluke. Izražava ugodne i neugodne emocije prikladno, u raznim situacijama, može biti fokusirana i koncentrirana. Aktivno je uključena u razne društvene i akademske zadatke sukladno svojim snagama i koristi sve ove vještine prilikom učenja.
- (3) Socijalna svijest:** Dijete/mlada osoba može razumjeti gledišta drugih i suosjećati, prepoznati i poštivati individualne i grupne sličnosti i različitosti, interkulturalnost i inkluzivnost. Ima osjećaj povezanosti i pripadnosti zajednici. Može, sukladno dobi, zatražiti i koristiti podršku obitelji, škole, zajednice. Iskazuje prosocijalne vrijednosti i ponašanja i ima želju pridonositi dobrobiti škole i zajednice. Cijeni i stalo joj je do okruženja u kojem boravi i živi.
- (4) Odnosi i utjecaj:** Dijete/mlada osoba ima vještine potrebne za odnose, može započeti i održavati zdrave i ispunjavajuće odnose, zasnovane na suradnji i poštovanju. Može odoljeti neprimjerenom pritisku, rješavati sukobe i zatražiti pomoć kad je to potrebno. Kad donosi odluke, zna biti odgovorna i moralna u raznim situacijama te uzeti u obzir svoje i potrebe drugih.

Glavni nalazi

Dokazi o tome da SEO ima pozitivan utjecaj na emocionalne, kognitivne i socijalne pokazatelje jasni su i dosljedni. Ovaj zaključak je donesen na temelju pregleda međunarodnih istraživanja, uključujući trinaest preglednih meta-studija. Dokazi su prikupljeni i na temelju dodatnih studija i istraživačkih izvještaja koji su dijelom s područja Europske unije.

- SEO je povezan s povećanom socijalnom i emocionalnom kompetencijom, pozitivnim stavovima, prosocijalnim ponašanjem i mentalnim zdravljem
- SEO je povezan sa smanjenom pojavom problema mentalnog zdravlja kod djece i mladih, poput anksioznosti, depresivnosti, ovisnosti i neprihvatljivog ponašanja
- SEO ima pozitivan utjecaj na stavove o školi i o učenju, što značajno pospješuje školski uspjeh
- Ovi su pozitivni utjecaji prisutni kroz sve razrede obrazovanja i u brojnim geografskim okruženjima, kulturalnim kontekstima, socio-ekonomskim prilikama i etničkim grupama
- Pozitivni su utjecaji trajni i opstaju kroz godine odrastanja – ne samo nakon 6 mjeseci pa do tri godine (za što postoje podatci), već i u longitudinalnim studijama gdje su primijećeni utjecaji u kasnijem akademskom obrazovanju, zapošljavanju i mentalnom zdravlju, kao i u smanjenoj delinkvenciji, kaznenim djelima ili zloupotrebi sredstava ovisnosti
- Programi socijalnog i emocionalnog učenja koji su dostupni svojoj djeci u školi imaju naročito pozitivne učinke na djecu u riziku, djecu pripadnike manjina, djecu iz slabijih socio-ekonomskih prilika te djecu koja imaju probleme mentalnog zdravlja, emocionalne i socijalne poteškoće. Ovi su programi zaštitni faktor upravo za ovu djecu jer smanjuju socio-ekonomsku nejednakost i promiču jednakost, socijalnu inkluziju i pravednost
- SEO je najučinkovitiji kad započne što ranije, idealno već u predškolskoj dobi
- SEO olakšava proces učenja, ali i cjeloživotnog obrazovanja te doprinosi sveopćoj životnoj „uspješnosti“
- SEO ima i ekonomsko opravdanje: studije pokazuju da se dobrobitima provedbe ovakvih programa premašuje ono što se uložilo, i to čak omjerom 11:1
- SEO ima pozitivne učinke i na učitelje, jer povećava njihove vještine, samopouzdanje i zadovoljstvo na poslu.

Uvjeti za uspješno socio-emocionalno obrazovanje (SEO)

Zaključak je da je važna ravnoteža intrapersonalnih i interpersonalnih kompetencija te njihovo redovno i sustavno učenje, a sve podržano kros-kurikularnim aktivnostima, općenito klimom u razredu i pristupom cijele škole.

Preporučljivo je da okvir primjene uključuje 8 ključnih komponenti:

- (1) SEO u kurikulumu:** Socio-emocionalne kompetencije mogu se direktno poučavati kroz iskustveno učenje, ako su ciljevi učenja dobro definirani i ako je osigurano dovoljno vremena za to u kurikulumu. Ove kompetencije mogu biti uključene i u druga područja kurikuluma (međupredmetno). Učitelji trebaju biti prikladno educirani i podržani u tome da poučavaju socio-emocionalne kompetencije kroz kurikulum i međupredmetno.
- (2) Školska i razredna klima:** Sadržaje iz područja SEO-a treba pratiti pozitivna razredna i školska klima, odnosno aktivna uključenost cijele školske zajednice.
- (3) Rani početak:** Najuspješnije je kad SEO započne što ranije, već prije škole. Kad se započne na vrijeme, vidljivi su važni kasniji ishodi u adolescenciji i odrasloj dobi.
- (4) Ciljana podrška za učenice/učenike u riziku:** Važno je da je SEO praćen ciljanim intervencijama za učenice/učenike koji se suočavaju s kompleksnijim i dugotrajnijim problemima. To znači da škola primjenjuje prakse i politike vezane uz ponašanje učenika, vršnjačko nasilje i pitanja različitosti. Važno je da se promišlja o općenitim i ciljanim intervencijama.
- (5) Inicijativa samih učenica i učenika:** Važno je da učenice i učenici aktivno sudjeluju u planiranju, primjeni i evaluaciji inicijativa, što uključuje nacrt, razvoj i procjenu sadržaja i resursa koji će se koristiti.
- (6) Stručnost i dobrobit učitelja:** Socijalne i emocionalne kompetencije, zdravlje i dobrobit učitelja i općenito svih djelatnika škole ključna su točka SEO-a kad se koristi „pristup cijele škole“.
- (7) Suradnja s roditeljima:** Uključivanje roditelja, suradnja s njima i edukacija za njih te njihovo osnaživanje ključni su za uspješan SEO.
- (8) Kvalitetna primjena i prilagodba programa:** Potrebni su svakako kvalitetna i trajna edukacija učitelja tijekom fakulteta, ali i kad počnu raditi, i, naravno, dobro planiranje i osiguranje financijskih i ljudskih resursa te potrebnih uvjeta za uspješnu primjenu. SEO programi trebaju biti osjetljivi i prilagodljivi na posebnosti škole i specifične potrebe (što uključuje jezičnu, kulturalnu, socijalnu i drugu različitost).

Drugim riječima, ovi programi i intervencije uvijek trebaju biti prilagođeni zemljama, kulturama i sredinama u kojima se primjenjuju. Kvalitetna adaptacija treba naći jako dobru ravnotežu između toga da očuva smisao i cjelovitost programa i toga da odgovori upravo na potrebe novog konteksta.

Glavni zaključci i preporuke

Mada zemlje članice prepoznaju i priznaju važnost socio-emocionalnog obrazovanja, postoje značajne razlike na razini okvirnih kurikuluma, praksi i politika te dostupnih programa za škole koji učenicima mogu pomoći da razviju ove kompetencije.

Uz to, mada ima jako puno primjera dobrih praksi, još uvijek ne postoji dovoljan zajednički fokus na SEO kao ključno kurikularno područje.

Druga međupredmetna područja – npr. aktivno građanstvo, zdravstveno obrazovanje i prevencija nasilja i vršnjačkog zlostavljanja – donekle se preklapaju s ciljevima SEO-a, no ipak bi SEO trebao imati vlastito vidljivo mjesto u kurikulumu.

Ovo se odnosi na intrapersonalne (unutarnje) i međuljudske (socijalne) kompetencije, i njima se treba dati dovoljno vremena u rasporedu. Dokazi iz niza međunarodnih istraživanja dosljedno pokazuju pozitivne učinke SEO-a na kasnije socijalne, emocionalne i akademske ishode; stoga je opravdano tražiti da se ovo područje tretira kao prioritetno u zemljama članicama Europske unije. SEO treba postati sastavni i ključni dio kurikuluma u Europi i trebaju mu se dodijeliti dovoljni resursi jer je za njega potrebna dobra priprema i edukacija onih koji ga provode.

Glavni zaključci i preporuke izvještaja za zakonodavce u EU:

- SEO treba biti prepoznat kao **ključno kurikularno područje** u obrazovanju djece i mladih i kao ključna odrednica kvalitetnog obrazovanja u Europi. Stoga je važno da bude istaknuto kao posebno područje u Europskom okviru Ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje
- Bilo bi dobro da se predloženi **okvir kroz pristup cijele škole (8 komponenti)** koristi kao putokaz u zemljama članicama EU
- Potrebno je **više pilot-projekata**, uz podršku Europske komisije i zemalja članica, kako bi se razvili kulturalno osjetljivi SEO materijali, putem projekata suradnje diljem EU. Dijeljenje dobrih praksi, pogotovo u vezi raznolikosti pristupa i perspektiva, poslužilo bi da se programi obogate i učine smislenijima u EU kontekstu. Buduće inicijative trebale bi olakšati suradnje i dijeljenje dobrih praksi kroz publikacije, istraživanja i umrežavanje.

Glavni zaključci i preporuke izvještaja za zakonodavce u zemljama članicama:

- Svaka zemlja članica trebala bi jasno definirati **univerzalni SEO kao obavezni sadržaj u kurikulumu**, trebala bi donijeti standarde kvalitete za provedbu i jasne smjernice i mehanizme kojima se koordinira i provodi program na nacionalnom i županijskom nivou.
- SEO bi trebao biti **ključno područje učenja u kurikulumu**, ali i transversalna međupredmetna tema uvrštena kroz različite sadržaje. Svakako treba omogućiti više vremena ovim sadržajima u većini zemalja članica tako da se obuhvati svih onih 8 odrednica okvira za provedbu.
- Bilo kakva **procjena i ocjenjivanje trebali bi biti izborni**, i treba izbjeći bilo kakvo uspoređivanje i rangiranje učenika, škola i zemalja jer to nije smisao SEO-a.
- Zemlje članice trebaju **revidirati i analizirati postojeće kurikularne okvire i ishode učenja** kako bi se vidjelo ciljaju li dovoljno na jasan skup socio-emocionalnih kompetencija* i zatim, ako je potrebno, napraviti prilagodbe.
- Programi obrazovanja mladih učitelja trebali bi sadržavati okvir ključnih kompetencija potrebnih učiteljima za poučavanje socio-emocionalnih kompetencija. Ove bi kompetencije trebale uključivati i vlastite **socio-emocionalne kompetencije učitelja**.
- SEO treba biti uvršten u politike različitih sektora, naročito sektora **obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi**, kako bi se pružila integrirana podrška za zdravlje i dobrobit djece i mladih, i kako bi se ublažile posljedice njihovih nejednakih socio-ekonomskih prilika.
- Zemlje članice trebaju osigurati **sredstva** za uključivanje SEO-a u nacionalne politike i okvire kurikuluma te osigurati resurse, edukaciju, trening, praćenje i evaluaciju, jer je financiranje ključno za njegovu održivost.
- **Aktivno dijeljenje i širenje dokaza i dobrih praksi** presudno je za primjenu i prilagodbu. Potrebno je stvarati mreže kako bi se podigla svijest i komunicirala vrijednost i prednosti SEO-a prema zakonodavcima, obrazovnim ekspertima i globalnoj zajednici.

Glavni zaključci i preporuke izvještaja za škole:

- U **dokumentima škole i izjavama o misiji i ciljevima** potrebno je istaknuti ovaj pristup cijele škole za SEO. Politike škole bi trebale biti jasne oko toga kako će implementirati i promovirati SEO na organizacijskoj i kontekstualnoj razini te na razini poučavanja.
 - Škole trebaju **istražiti potrebe svoje školske zajednice** i uskladiti s njima kurikulum (uključujući jezičnu, društvenu, kulturalnu i drugu različitost). Uz to, trebaju svoje prakse SEO-a uskladiti s nacionalnim standardima. Lakše je napraviti ovaj prijelaz kad se postojeće dobre prakse nastave, dopune i spoje s novim sadržajem.
 - **Svi kojih se tiče**, uključujući učenice/učenike, roditelje i učitelje trebaju biti u nekoj mjeri uključeni u osmišljavanje, provedbu i evaluaciju SEO inicijativa u svakoj školi. Naročito se to odnosi na **glas same djece i mladih**.
 - Važno je dodijeliti **dovoljne i trajne ljudske resurse i financije** za provedbu kurikuluma i druge kontekstualne sadržaje.
-

- Škola treba osigurati mehanizme za planiranje, provedbu i **osiguranje kvalitete** te osigurati podršku, vodstvo i praćenje svim djelatnicima.
- **Stručno usavršavanje učitelja, njihovo mentoriranje, socijalne i emocionalne kompetencije te njihova osobna i društvena dobrobit** ključni su za implementaciju i učinkovitost SEO-a. Profesionalno usavršavanje vodstva škole je iznimno važno, kako bi mogli voditi, inspirirati i podržavati osoblje u primjeni SEO-a.
- Škole moraju osigurati **adekvatnu podršku učenicima u riziku** te onima s kroničnim i kompleksnim socijalnim i emocionalnim potrebama. Ovo je u skladu s „pristupom cijele škole“ socio-emocionalnom obrazovanju, što uvijek uključuje i dodatnu vanjsku podršku programu.

Uz sve navedeno, apsolutno je potrebno uzeti u obzir i raditi na *intervencijama u širem sustavu koje utječu na mentalno zdravlje i dobrobit svih građana*, na jednake prilike za sve i socijalnu pravdu općenito. Naime, ne možemo staviti svu odgovornost na one koji su zapravo „žrtve“ sustava (siromaštva i isključenosti) da sami nadiđu nepovoljne uvjete, bez da cijeli sustav i društvo ponude određena rješenja i prilike, jer to bi bilo neetično i suprotno samom smislu socio-emocionalnog učenja.

Uz to, ciljevi sustavnog razvoja i politika vezanih uz SEO moraju biti takvi da se ne upadne u zamku *zloupotrebe SEO-a kao alata društvene kontrole i pritiska* te komformizma; SEO treba ići iz potreba djeteta i biti usmjeren na dobrobit djeteta, poštujući individualne razlike i izbjegavajući patologiziranje djece i mladih.